

قلعه رستم این سال‌ها، از آسیب‌ها هم دور نمانده است

نمایی از منطقه تاریخی حوضدار در حوالی زابل

نمایی از فضای مسکونی در قلعه رستم

حوضدار کندر موجب شناخته شدن سیستان به نام انبار غله کشور، از سوی تاریخ‌نگاران باشد.

آسبادهای حوضدار در دو طبقه و در پنج بخش اصلی ساخته شده‌اند. طبقه اول محل استقرار پره‌ها و بادگیر آسباد و طبقه همکف محل استقرار سنگ‌ها و جایگاه گندم و آرد است. بادهای غالب این منطقه از جهت شمال شرق به جنوب غرب می‌وزند که در سیستان به شمال، «بالا» و به جنوب، «شیب» گفته می‌شود. آسبادهای این منطقه بر اساس جهت وزش بادهای شیب و بالا ساخته شده‌اند. وجود آسبادها و انبار غله کشور در این منطقه نقش قلعه رستم و مناطق اطراف آن را بیشتر محرز می‌کند.

پیشینه تاریخی آسبادها از دو اثر دیگر در منطقه حوضدار بیشتر است به طوری که گفته می‌شود نمادی از زندگی نظام‌مند در ۲ هزار و ۸۰۰ سال قبل هستند. آسبادهای منطقه سیستان در فاصله ۷ کیلومتری جنوب شهر سوخته و در دوران ساسانیان شکل گرفتند و تا زمان صفویه به زندگی ادامه دادند.

وجود آسبادها در کنار قلعه‌ها نشانگر تمدن غنی در این محل است که حد فاصل بین سیستان و دیگر نقاط استان و استان‌های همجوار بوده و در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است.

آسبادهای سیستان به عنوان قدیمی‌ترین نوع آسیای بادی در ایران و جهان در مسیر بادهای ۱۲۰ روزه، بیشتر به صورت منفرد و گاه به صورت دوقلو ساخته شده‌اند. این آسبادها به دلیل نوع بادی که در این منطقه می‌وزد، ابعاد بزرگ‌تری دارند و برخی نزدیک به ۸۵ اسب بخار قدرت داشته‌اند و نوع سنگ آن‌ها با سایر آسبادها در مناطق دیگر کاملاً متفاوت بوده است. به گفته باستان‌شناسان، علاوه بر این در آسبادهای مناطق خراسان و هرات فقط یک تیغه زاویه‌دار و یک دهانه مشاهده شده که ابعاد آن‌ها حدود ۹ متر است؛ در حالی که آسبادهای این خطه، پرهایی به طول ۱۲ متر و دو دهانه ورودی داشتند. آسبادها به لحاظ کالبدی کامل مرمت شده و معماری خاصی را در منطقه تاریخی نمایان کرده و این نشان هوش و تفکر مردم به منظور استفاده بهینه از انرژی باد است.

آسبادهای حوضدار به لحاظ مساحت با هم متفاوت‌اند و در فاصله‌های کوتاه از هم بنا شده‌اند که از وجود یک اقتصاد پویا در منطقه حوضدار در گذشته خبر می‌دهد و اثبات می‌کند این منطقه واقعاً روزی انبار غله ایران بوده است.

در سه طبقه ساخته شده‌اند. در بعضی از اتاق‌ها با قرار دادن خشت‌ها در کنار یکدیگر پنجره‌های زیبای مشبک ماندنی را به وجود آورده‌اند که یکی از ویژگی‌های معماری منطقه است.

حصار یا باروی قلعه با استفاده از وضعیت طبیعی قلعه از شرق به غرب با نقشه چند ضلعی نامنظم ساخته شده و معلوم است بنا بر اساس نقشه از پیش تعیین شده احداث شده، به طوری که ضلع شمالی قلعه بادشکن بسیار مناسبی در مقابل شدت بادهای ۱۲۰ روزه سیستان است.

● فناوری ساخت آسبادها از اینجا به چین رفته است

وجود هفت آسباد در منطقه حوضدار از مهم‌ترین نشانه‌هایی است که بر اساس آن می‌توان گذشته‌ای سرشار از نعمت و آبادانی را برای این منطقه متصور بود. سه عدد از این آسبادها در نزدیکی قلعه مچی، یکی در نزدیکی قلعه رستم و بقیه در فاصله‌ای دورتر از هم قرار دارند.

وجود این آسبادها از شاخصه‌های مهم تمدن و پیشرفت در منطقه سیستان است. روزگار بهره‌گیری از نیروی باد مشخص نیست اما به گواه تاریخ، سیستانی‌ان نخستین انسان‌هایی بوده‌اند که باد را مهار کردند و از آن به عنوان محرک سنگ و چرخ چاه بهره‌گرفته‌اند.

سرزمین سیستان بادهای معروف ۱۲۰ روزه دارد که به طور قطع همین امر منطقه را به فکر بهره‌گیری از این نیرو انداخته و موجب اختراع آسیاب بادی در دوردست تاریخ در این بخش از سرزمین ایران شده است.

قدیمی‌ترین و موثق‌ترین منابع تاریخی از جمله کاوش‌های باستان‌شناسی در شهر سوخته و تپه دهانه غلامان و در ضمن نظریات مورخان و تحلیلگران ایرانی و غیرایرانی مانند ابن خلدون و مسعودی بیانگر این واقعیت است که در فلات ایران آسیاب‌هایی فعال بوده که در قرون بعدی فناوری ساختشان از این سرزمین به نقاط دیگر راه یافته است. در کتاب «تاریخ مهندسی در ایران» می‌خوانیم فناوری ساخت آسبادهای ایران در سده یازدهم به جزایر اژه، اسپانیا و پرتغال و در سده سیزدهم که مغول‌ها در ایران و چین فرمانروایی می‌کردند، به چین صادر شده است.

● آسیاب‌هایی بادی برای انبار غله ایران

این آسبادهای عظیم‌الجثه با ارتفاع تقریبی ۱۰ تا ۱۵ متر مؤید وفور غلات و کشاورزی گسترده در این شهر است و دور از ذهن نیست که وجود شهر

قلعه رستم یک ارگ حکومتی دو ایوانه مربوط به دوره صفویه است. وجود بزرگ‌ترین و مرتفع‌ترین گنبد خشت و گلی استان سیستان و بلوچستان در این بنا بر اهمیت آن می‌افزاید. قلعه رستم در دوره خود به عنوان پادگان نظامی شهر حوضدار کاربرد داشته است